

هنر قدسی مساجد دیروز الگویی برای معماری امروز (نمونه موردی: مسجد - مدرسه آقابزرگ)

میثم ذکاوت*^۱، آرزو مومنیان^۲

۲۰۱- عضو هیات علمی دانشگاه گرمسار، ایران

Meysam.Zekavat@yahoo.com

Arezoo2010.Momenian@gmail.com

چکیده

هنر را می توان به دو قسم معنوی و مادی تقسیم کرد و هنر معنوی اگر صورت و محتوای دینی داشته باشد، هنر قدسی نامیده می شود. معماری قدسی، هنر دینی نظم دادن به فضا است و هدف آن خلق فضایی است بر پایه اعتقادات دینی و مذهبی برای رسیدن عاشق به معشوق. مساجد گذشته نمونه بارز معماری قدسی هنرمندان ما می باشند. یکی از این مساجد که عروس مساجد خاورمیانه است، مسجد آقا بزرگ کاشان است. مسجد آقا بزرگ با معماری ایرانی - اسلامی علاوه بر رعایت اصول هندسی و معماری اصیل مذهبی، آمیخته با روح عرفانی و معنای تکامل هنر در قلمرو مکتب است. بسیاری از مساجد امروزی، نقش و هویت اساسی خود را به مثابه مهم ترین بستر حفاظت از ارزش های اسلامی و برترین تجلی گاه ارتقاء و اعتلای فرهنگ دینی از دست داده اند. حال آنکه بازیابی هویت گمشده این گونه مساجد، آنان را به بسترهایی زنده و کانون هایی پویا جهت شکل گیری تحولات سیاسی، مذهبی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بدل می سازد. در این مقاله سعی بر این است که با استفاده از روش تحقیق توصیفی، ابتدا به تبیین مفهوم هنر دینی و معنوی و هنر قدسی پرداخته و سپس با بررسی اصول و معیارهای معماری قدسی و انگاره های آن، به چگونگی تجلی انگاره های قدسی در عناصر نمادین مسجد - مدرسه آقا بزرگ بپردازیم. نتایج بدست آمده بیانگر این است که معماری اصیل مذهبی آمیخته با روح عرفانی در مسجد، علاوه بر رعایت اصول مهندسی با هنر آیینی مکمل می شود و معنای هنر در قلمرو مکتب تکامل می یابد.

واژه های کلیدی: هنر قدسی، معماری قدسی، مسجد، مدرسه آقا بزرگ

هنر دنیوی و هنر معنوی (دینی)

هنر را از یک دیدگاه می توان به هنر مادی و هنر معنوی تقسیم کرد. (مهرپویا، قاسمی، ص ۱۰) در هنر مادی، دیدگاه هنر برای هنر مطرح است و اتلاف بی ثمر نیروی هنرمند و ارضاء حس جاه طلبی و طمع هنرمند و کسب مال و ... را به دنبال دارد. در هنر معنوی، دیدگاه هنر برای انسان و انسان برای خدا مطرح می باشد و تمام سعی و تلاش هنرمند کسب رضایت الهی است.

از منظر دیگر هنر را می توان به هنر دنیوی و هنر معنوی تقسیم کرد. هنر دنیوی غیر مقدس است، یعنی جنبه الهی ندارد. رمز و سمبولیسم و بیان تمثیلی ندارد. همان است که هست. حقایق الهی را نمایش نمی دهد. در این هنر کلمه مدرنیسم و تجدید نظر طلبی غلبه دارد. یعنی هر آنچه که نو باشد دارای اصالت است و هنرمند پیوسته درصدد ابداع و نوآوری است ولو اینکه این نوآوری نفی اصول مقدس باشد. در هنر معنوی اینگونه نیست و درست خلاف آن است، یعنی جنبه الهی دارد و با رمز به بیان حقایق الهی می پردازد. هنر دینی تحت تاثیر عوامل روحانی و در یک کلام وحی است.